

I.3.3 De keuze van geschikte audio

Voor kandidaten met een leeshandicap heeft de school de keuze uit twee te bestellen audio-vormen. Beide worden geleverd als cd-rom en zijn vooral bedoeld voor gebruik met een computer. De Daisy-cd bevat een examen waarvan de tekst is ingesproken. Dat leidt tot goed klinkende, natuurlijke stemmen. De hoofdstukindeling verschijnt op het beeldscherm van de computer waarop een software-Daisy-speler is geïnstalleerd, en maakt voor de kandidaat het navigeren erg eenvoudig. (NB Daisy-bestanden kunnen, met beperkte instelmogelijkheden, ook in Windows Mediaplayer worden afgespeeld.)

Behoudens een enkel technisch probleem zijn scholen en kandidaten over dit hulpmiddel zeer positief. De Daisy-cd kan worden gebruikt in een speciale Daisy-speler. Speciale aanschaf van een Daisy-speler ten behoeve van het centraal examen is echter niet aan te raden. Voor de kandidaat die niet dagelijks met de speler omgaat, is het navigeren met behulp van de hoofdstukken op het beeldscherm van de computer veel eenvoudiger. Voor de kandidaat die met de Daisy-speler dagelijkse routine heeft, is de speler uiteraard wel bruikbaar. Maar ook dan is het voorstelbaar dat een dyslectische kandidaat de computer overzichtelijker vindt.

De verklankbare pdf is een tekstbestand met een lay-out die geheel identiek is aan het papieren examen. In principe hoeft de kandidaat die de pdf op de computer heeft, dus het papieren examen niet te raadplegen (behoudens meten en tekenen). De kandidaat kan woorden, zinnen of tekstgedeelten selecteren en via het klembord laten omzetten in synthetische spraak. Kandidaten zijn niet altijd positief over deze oplossing. De kunstmatige stemmen worden als matig beoordeeld, bij talen wordt de noodzaak om te schakelen tussen stemmen als omslachtig ervaren.

Bij deze kritische opmerkingen passen enkele voetnoten. De ervaring leert echter dat wie intensief van spraaksynthese gebruik maakt, snel went aan de soms wat vreemde klanken en ze bovendien snel optimaal weet in te stellen. Hét grote voordeel van de pdf-oplossing is dat die door de school ook gemakkelijk kan worden gebruikt bij toetsen en schoolexamens, en bij alle les- en leesmateriaal dat digitaal beschikbaar is (word, pdf, internetbestanden). Bovendien kan de kandidaat deze audiomethode ook later bij studie, privé en werk benutten. Deskundigen hechten aan de pdf-methode omdat die de leerling selectief laat verklanken: hij begint te lezen, en verklankt pas waar nodig. Dat is de juiste attitude om ook het leesvermogen te blijven ontwikkelen. Een bijkomend voordeel van de pdf is dat deze ook beschikbaar is voor het tweede tijdvak.

Zowel voor Daisy als voor pdf geldt dat niet veel inwerktijd nodig is, maar enige voor het centraal examen opgebouwde routine is voor de kandidaat wel gewenst – voor pdf met spraaksynthese meer dan voor Daisy.

Pdf én Daisy kunnen worden gebruikt in combinatie met de tekstverwerker voor het invoeren van antwoorden. De kandidaat die geen ervaring heeft met het werken in twee deelschermen kan dat als lastig ervaren. Ook daar geldt dus: niet doen bij het centraal examen zonder voorafgaande oefening. Voor het tweede tijdvak wordt geen Daisy-cd geleverd, wel een pdf. Houd er rekening mee dat door de kandidaat die in het eerste tijdvak Daisy gebruikte en nooit met spraaksynthese heeft gewerkt, de pdf niet een geschikte oplossing is. Ook bij ontbreken van Daisy echter heeft de kandidaat recht op audio. De school moet daar dan zelf voor zorgen.

Er zijn veel programma's voor spraaksynthese op de markt, in verschillende prijsklassen (vanaf gratis). Gratis programma's zijn bruikbaar, wie veel gebruik maakt van spraaksynthese zal waarschijnlijk willen investeren in een duurder programma met meer mogelijkheden. Het staat de school vrij daarin een eigen keuze te maken. Voorwaarde is wel dat het programma geen verboden toepassingen bevat zoals een digitaal woordenboek of dat deze toepassingen kunnen worden afgesloten. Sommige programma's vergen een ander tekstformat dan de pdf zodat enige omzetting in het programma vereist is.

De pdf is bruikbaar voor spraaksynthese maar er niet speciaal voor gemaakt. Dat zou immers strijdig zijn met het uitgangspunt dat de dyslectische kandidaat met spraaksynthese een universeel toepasbaar hulpmiddel gebruikt. In een examen kunnen bijvoorbeeld opsommingen voorkomen die aan het einde niet van een punt zijn voorzien. Als de kandidaat de hele opsomming selecteert, leest het programma de opsomming wellicht zonder onderbreking. De kandidaat die het programma ook in

het voorafgaand onderwijs heeft gebruikt, weet dat hij in een opsomming stuk voor stuk moet selecteren.

Sommige kandidaten met een leesbeperking maken gebruik van een leespen. Dat is – mits de kandidaat recht heeft op audio – toegestaan. Het ingebouwde digitale woordenboek moet echter worden geblokkeerd. In beginsel is de werkwijze vergelijkbaar met die van de pdf met spraaksynthese, zij het wat trager.

Een voorbeeld van gratis software voor spraaksynthese: www.deskbot.com